

Čína a suverenita: pojetí suverenity v čínském odborném prostředí

ALEŠ KARMAZIN

China and Sovereignty: Approaches to Sovereignty in the Chinese Expert Environment

Abstract: Sovereignty is a key issue in the foreign policy of the People's Republic of China. In the paper, I focus on the understanding of this key notion and phenomenon by Chinese experts. The main research question of the paper is how the Chinese expert (academic) sphere approaches sovereignty and how the notion of sovereignty is conceptually or theoretically developed within the Chinese sphere. In the paper, I show that one dominant model, which is identical with the so-called conservative (absolutist, Westphalian) understanding of sovereignty, can be identified. However, in some specific cases, Chinese authors demonstrate a relatively high degree of creativity and, hence, move beyond the conservative understanding of sovereignty. These cases are related to China's relations to Taiwan and Hong Kong, connections between sovereignty and human rights, and the concept of inter-temporal law.

Key words: China, sovereignty, theory of International Relations, Hong Kong, human rights, law, expert knowledge.

Tento text se zabývá chápáním státní suverenity v odborné literatuře vznikající v Čínské lidové republice (dále ČLR či Čína). Z teoretického pohledu jde o téma, na němž je možné pozorovat, jak je jeden ze základních konceptů a praktických principů politiky pocházejících ze západní politické tradice přijat v nezápadním prostředí s vlastní bohatou a poměrně odlišnou filozofickou tradicí. Navíc přibližně od konce první dekády 21. století v hlavním proudu disciplíny mezinárodních vztahů (MV) výrazně roste snaha o hledání nezápadních teorií mezinárodních vztahů a nezápadních pohledů na klíčové koncepty MV, což se podle některých autorů mělo stát jedním z hlavních úkolů disciplíny pro nadcházející roky (Acharya – Buzan 2010). Na praktické úrovni pak tento výzkum dovoluje sledovat, jak se v nedemokratickém prostředí s částečně regulovanou veřejnou diskusí odborná sféra vyrovnává s tématem suverenity, které je pro čínský režim jedním z nejcitlivějších. Pro ČLR je suverenita jedním ze základních stavebních principů její zahraniční politiky. Analýza uvažování čínských odborníků o suverenitě ukazuje jednu z důležitých dimenzí, jak konkrétně se v Číně o suverenitě přemýšlí. Cílem tohoto článku je vydat se zde naznačeným směrem a prozkoumat, jak byla suverenita uchopena a teoreticky či konceptuálně rozvíjena v čínském odborném diskurzu v letech 2003–2017.¹

Této otázce se v západním akademickém prostředí systematickým způsobem věnovalo jen minimum autorů (nejvýraznější výjimkou je Tok 2013: k. 3; v menší míře Callahan 2004, 2013; Nielsen – Kristensen 2014; Shan 2008; Zhao 1997). Kromě snahy prozkoumat dané téma je cílem porozumět tomu, *jaké hlavní způsoby překonání (kreativního posunu*

či přetvoření) tradičního vestfálského modelu suverenity lze v odborných čínských textech nalézt a na jakých teoretických krocích stavějí. Tato otázka do značné míry vychází z širšího politického kontextu. Čína je běžně považována, a i sama sebe považuje, za zastávce konzervativního, absolutního či vestfálského přístupu k suverenitě. Její oficiální politika zdůrazňuje zásadní význam suverenity, o níž často mluví jako o nedělitelné a neporušitelné. Proto se jeví jako zvláště zajímavé a důležité sledovat, jaké koncepce suverenity mimo takové pojetí je čínské odborné prostředí schopno produkovat.

V rámci článku poukazují na dominantní přítomnost konzervativního náhledu na suverenitu v čínské odborné produkci. Jako konzervativní zde chápou přístup, který operuje s předpokladem zásadního odlišení mezi vnitřním (domácím) a vnějším (mezinárodním) prostředím (viz také klasické definice suverenity u Hinsleyho /1986/ a Jamese /1986/), což je typické pro modernistické přemýšlení o suverenitě (Walker 2010). Klíčovou charakteristikou takto pojaté suverenity je, že v rámci domácího prostředí existuje jediná finální politická autorita, která následně vstupuje do kontaktu s obdobnými formálně rovnými autoritami v mezinárodním prostředí (Hinsley 1986). Definičními rysy, které má takto vymezený suverénní stát splňovat, jsou kromě existence zmíněné autority také vazba na výlučně vymezené území (teritoriální exkluzivita států vůči sobě) a přítomnost obyvatelstva (srovnej Weber 1995: k. 1). Z uvedeného mimo jiné plyne, že podle takového pohledu nemůže do vymezeného prostoru, který kontroluje domácí autorita, zasahovat autorita jiná (srovnej Krasner 1999: k. 1). Historické počátky suverenity bývají v tomto pohledu spojovány s ukončením třicetileté války v roce 1648 a vestfálským mírem, který podle standardního výkladu zakládá uvedené principy moderní státnosti. Zatímco v rámci mezinárodních vztahů jako akademické disciplíny byl takový pohled na suverenitu vystaven vlně kritické analýzy z různých směrů (přinejmenším) od devadesátých let 20. století (například Branch 2013; Keene 2002; Krasner 1999; Osiander 2001; Reus-Smit 1999; Teschke 2003; Walker 1993; Weber 1995), je otázkou, nakolik kriticky k takovému pohledu na suverenitu přistupuje čínská odborná produkce a v jakých směrech ho je schopna rozvíjet, překonávat či se od něj odchylovat. V textu ukazují, že postoje v čínské odborné produkci se poměrně výrazně prolínají s čínským oficiálním diskurzem o suverenitě a dominantní model suverenity v odborných textech je prakticky totožný s oficiálním čínským diskurzem. I přesto odborné texty ve specifických případech vykazují poměrně značný stupeň kreativity a vymykají se naznačenému konzervativnímu modelu. To se projevuje zejména v případech vymezování suverenity ve vztahu k Hongkongu, Macau a Tchaj-wanu, v rozvíjení vztahu mezi suverenitou a lidskými právy a v uchopení konceptu (doktríny) intertemporálního práva. Tato teze je založena na zběžném seznámení s více než 800 odbornými články a detailní analýzou 150 z nich.

Struktura článku je následující. Další část specifikuje analytický postup. Na ni navazuje představení základního kontextu, který je důležitý pro pochopení prostředí, v němž jsou odborné texty produkovány. Následuje klíčová pasáž článku. Poukazuje na zmíněnou dominanci konzervativního modelu a zároveň na tři oblasti diskuse o suverenitě, v nichž lze nalézt přístupy vymykající se konzervativnímu modelu.

ANALYTICKÝ POSTUP

Jak bylo uvedeno v úvodu, cílem článku je porozumět tomu, jaké hlavní způsoby překonání (kreativního posunu či přetvoření) tradičního vestfálského modelu suverenity lze v odborných čínských textech nalézt a na jakých teoretických krocích staví. Snahou zde není nalézt pouze ty pohledy, které by konzervativní postoj překonávaly představením komplexních, ucelených a celkově odlišných pojetí suverenity, ale i ty, které jsou omezenější či specifičtější v tom, jak suverenitu rozvíjejí. Primárně se přitom zaměřuji na období od roku 2003 do roku 2017. Věnuji se tedy toho času nejaktuálnějším pohledům na suverenitu (článek byl připravován v průběhu roku 2017 a na začátku roku 2018). Toto

období se navíc shoduje s dobou, kdy prezidentský úřad zastával Chu Ťin-tchao (Hu Jintao),² tedy 2003–2013, a následně s prvním prezidentským obdobím Si Ťin-pchinga (Xi Jinpinga), tedy 2013–2017.

Pro dosažení tohoto cíle se zaměřuji na články v čínských odborných časopisech, které zde budou reprezentovat čínský odborný diskurz. Mezi odborné časopisy řadím kromě těch akademických (vydávaných předními i regionálními univerzitami, výzkumnými institucemi či odbornými společnostmi) též časopisy, které jsou napojeny určitým způsobem na čínský stát nebo Čínskou komunistickou stranu (například jsou vydávány stranickými školami), či časopisy vydávané dalšími profesními svazy či spolky. Takový postup umožňuje zachytit širší výsek čínské diskuse o suverenitě než jen ryze akademickou debatu. Jeden z důvodů pro takový postup má i praktický charakter. Centrální čínská databáze (www.cnki.net) řadí tyto texty do stejné kategorie bez možnosti jasného rozlišení mezi typy časopisů.³

Při práci s články jsem postupoval ve dvou krocích. Zaprvé jsem nejdříve v rámci sledovaného období shromáždil všechny články z odborných časopisů publikovaných v ČLR, které mají jako klíčové slovo uveden výraz suverenita (*zhuquan*). Články byly hledány ve zmíněné centrální čínské databázi www.cnki.net. Na základě klíčových slov a abstraktů jsem se základním způsobem seznámil se všemi články a jejich tématy.⁴ Zadruhé jsem z uvedeného souboru metodou náhodného výběru vybral vzorek o velikosti 150 textů pro podrobnější analýzu.⁵ Seznam těchto 150 článků je publikován jako elektronická příloha tohoto výzkumného článku na webových stránkách časopisu *Mezinárodní vztahy*. Podrobně jsem se však věnoval i některým dalším článkům nad rámec tohoto vzorku, pokud to bylo důležité pro sledování specifických směrů uvažování o suverenitě, zejména těch méně častých a méně zastoupených v rámci vzorku, avšak rozvíjejících specifický pohled na suverenitu (například téma intertemporálního práva, na něž upozorním níže). Pro četbu článků v čínštině (moderní mandarínská čínština se zjednodušenými znaky, takzvaná *putonghua*) jsem kromě vlastních znalostí částečně používal i elektronické nástroje usnadňující překlad (zejména překladač Google).

V rámci podrobnější analýzy vybraného vzorku jsem se snažil identifikovat hlavní modely suverenity, které jsou v textech přítomny. Pod pojmem „model suverenity“ si lze představit relativně ucelenou koncepci konceptu (srovnej Gaus 2000: k. 2–3) suverenity, kterou však do určité míry ideálně typizují (Cahnman 1995: k. 2). Pojetí suverenity v textech, které řadím pod jeden model, nemusí být rozpracováno zcela stejně, ale pokud sdílí zásadní konceptuální rysy klíčové pro definovaný (a ideálně typizovaný) model, řadím je společně do takového modelu.

Charakteristikami, na jejichž základě jsou tyto oblasti a modely zařazeny do diskuse, jsou jejich teoretická odlišnost od hlavního modelu a zároveň přítomnost napříč různými texty. Musí tedy být rozvíjeny v diskusi mezi více autory a zároveň musí přesahovat a posouvat teoretické (konceptuální) chápání suverenity proti dominantnímu modelu určitým distinktivním směrem či ho alespoň specificky doplňovat. Konkrétněji řečeno: pracují jinak s charakteristikami, které v textu vymezují jako zásadní pro konzervativní model, či zavádějí jiné dimenze chápání suverenity. Tímto krokem se snažím poukázat na to, jaké další důležité koncepce suverenity se v čínském odborném prostředí akumulovaly. Přestože některé z nich pohlížejí na suverenitu poměrně originálně, kreativně a novátorsky, kritériem není naprostá unikátnost koncepcí, které by měly inovativní charakter v globálním měřítku.

STÁT, SUVERENITA A ODBORNÉ PROSTŘEDÍ V ČÍNĚ

Cílem této části je podat čtenáři základní kontext, který je užitečné zohlednit při interpretaci chápání suverenity v odborné produkci v Číně. Nejprve se věnuji vztahu mezi státem a akademickým prostředím v ČLR. Následně představím oficiální diskurz suverenity v rámci čínské zahraniční politiky.

Specifika akademického a intelektuálního prostředí v Číně

Učenci byli v čínské kulturní a politické tradici vždy úzce spjati se státním aparátem, respektive se na něm v historii podíleli. Někdy se hovoří o podobném „speciálním“ vztahu i mezi současným čínským režimem a akademiky, avšak tento vztah je v současnosti nutno vnímat jako poměrně spleť (Goldman – Gu 2004). Níže se pokusím naznačit celkem šest zásadních vazeb, které v rámci tohoto vztahu patrně existují. Ačkoliv jsou tyto vazby zásadní při interpretaci čínské odborné produkce, je vhodné zdůraznit, že tento text nemá být studií o sociologii vědění a ani se nesnaží o odhalení mechanismů, které ovlivňují odbornou produkci v ČLR. Systematičtější uchopení těchto otázek tak přesahuje cíle i možnosti tohoto textu.

Zaprvé si čínský politický režim udržuje mechanismy kontroly univerzit a odborného prostředí zejména ve vztahu k diskusi politicky citlivých otázek (Tamtéž). Zadruhé má odborné prostředí přesto schopnost produkovat dynamicky se rozvíjející a názorově pluralitní debaty (Callahan 2013; Zhao 1997). V rámci těchto debat však musí akademici mnohdy postupovat obezřetně, ačkoliv nakonec mohou vznést i opatrnou či nepřímou kritiku stávajících politik (srovnej Zhao 1997). Zatřetí lze předpokládat, že posuny v politickém diskurzu budou mít vliv na podobu odborného diskurzu (srovnej Callahan 2013). Začtvrté je odborné prostředí v ČLR ovlivněno přítomností stranického a ideologického vzdělávání. Zapáté se politická regulace odborné diskuse může projevit i na mikroúrovni, například v rámci recenzního řízení.⁶ Zohlednění podobných mechanismů je však již zcela nad rámec možností tohoto textu. Zašesté se akademici mnohdy nemusí pouze snažit o únik z režimních mantinelů. Jak ukazuje Gloria Daviesová (2007), čínští intelektuálové často navazují na dřívější tradici čínských učenců v podobě patriotického strachování o osud země, čímž mohou přispívat k politizaci odborné diskuse. Lze předpokládat, že zmíněné faktory budou hrát silnější roli v případě otázek, které jsou citlivé z hlediska směřování čínského státu a režimu, přičemž téma suverenity patří mezi ty nejcitlivější.

Čínská politika a suverenita

Čína je obvykle považována za zastávce konzervativního, absolutního či vestfálského pojetí suverenity. Tento pohled je podepřen oficiálním diskurzem čínského státu a jeho zahraniční politiky, v němž jsme pravidelně informováni, že Čína považuje suverenitu za nedělitelnou a nenarušitelnou, že odmítá intervence do vnitřních záležitostí suverénních států bez souhlasu vlády daného státu a také že se snaží o ochranu své suverenity a teritoriální integrity. Společně s těmito obecnými prohlášeními nás oficiální čínský politický diskurz upozorňuje na témata, která z hlediska ochrany čínské suverenity považuje za nejzásadnější – teritoriální konflikty, a to zejména v nejbližším okolí Číny, a suverénní integritu čínského státu (například State Council of PRC 2011, 2012, 2014) či otázku lidských práv, která je v čínské politické diskusi, a především v zahraničněpolitickém diskurzu ČLR, velmi silně propojována s otázkou suverenity. Oficiální čínský postoj se je snaží vyloužit téměř až jako určitý prvek suverenity a tak se vymezit vůči kritice ze strany západních států vůči ČLR a případné snaze těchto států zasahovat do čínské politiky (například State Council of PRC 2011; Weatherley 2014). Takto konzervativně a do značné míry také defenzivně pojaté chápání suverenity tvoří základ oficiálního čínského diskurzu. Je však vhodné upozornit na to, že vzhledem ke zvyšující se roli čínské zahraniční politiky v řadě tematických i geografických oblastí musela ČLR v určitých případech přistoupit na flexibilnější pojetí suverenity (srovnej Carlson 2005; Chen 2009).

Podobným způsobem hodnotí čínský přístup k suverenitě i západní akademická literatura, která na Čínu často nahlíží jako na obhájce absolutní suverenity. Tento pohled přetrvává a patrně se odvozuje od prvních západních prací, které se explicitně zabývaly pojetím suverenity v čínské oficiální politice (Cohen 1973; Ogden 1974, 1977). Ke stejnému závěru následně dochází řada novější studií ze západní akademické produkce (Dreyer 2008; Gill – Reilly 2000; Guang 2005; Shan 2008; Smith 1994). V návaznosti na tuto literaturu

tak mohl Samuel Kim konstatovat, že „*státní suverenita je nejzákladnější a nejvíce internalizovaný princip čínské zahraniční politiky*“ (Kim 1998: 21). Mimo tento proud se však v poslední době objevují studie, které problematizují spojitost čínské zahraniční politiky s vestfálským ideálem suverenity. Chen (2015) říká, že zahraniční politika ČLR dokázala být ve vztahu k suverenitě od roku 1949 v určitých fázích poměrně flexibilní (částečně podobně Carlson 2005). Diskurzivní bohatost a různorodost v rámci vztahu čínského státu k nejbližším geografickým oblastem (Hongkong, Tchaj-wan, nejbližší sousedé) pramení z oficiálních i neoficiálních zdrojů ukazuje Callahan (2004). Na Callahana nepřímo navazuje Tok (2013), který se podobně jako on věnuje vztahům mezi Čínou a Hongkongem a Tchaj-wanem. Tok ukazuje, že vymezení čínské státnosti je v daném případě konceptuálně poměrně inovativní, neboť pracuje s rozlišením mezi suverenitou *de facto* a *de jure*.

CHÁPÁNÍ SUVERENITY V ČÍNSKÉM ODBORNÉM DISKURZU: DOMINANCE KONZERVATIVNÍHO PŘÍSTUPU A TŘI KREATIVNÍ INOVACE

Současní čínští akademici ve svém myšlení o suverenitě čerpají mnohem více ze západních než čínských klasiků, přestože odkazy na druhé jmenované se také objevují. Mezi nejčastěji zmiňované patří klasici západní politické a sociální teorie Bodin, Grotius, Hobbes, Locke či Rousseau a také přední představitelé právního pozitivismu Austin, Bentham či Oppenheim. Současní západní autoři jsou zmiňováni mnohem méně. Jedním z nejčastěji rozebíraných současných západních autorů je Robert Jackson (například Yang 2015), jenž patří v debatě o lidských právech a suverenitě k předním zastáncům pluralistického, „antikosmoplitního“, proudu, který zdůrazňuje kulturní odlišnosti a důležitost uchování suverenity pro ochranu těchto odlišností (Jackson 2000). Západní autoři představující opačný názor v dané debatě jsou však ve sledovaných textech zmiňováni jen minimálně. Analyzované texty se téměř vůbec nevěnují takzvané čínské škole mezinárodních vztahů (částečnou výjimkou je Liu 2016), která se snaží o aktualizaci odkazu tradiční čínské filozofie a na jejím základě o vytvoření specificky čínského teoretického přístupu k (mezinárodní) politice (pro kritickou diskusi viz například Nielsen – Kristensen 2014). Mezi její zastánce lze zařadit přední postavy čínské sociální vědy, jako jsou Yan Xuetong (Yan – Bell – Sun 2011), Qin Yaqing (2018), Zhao Tingyang (například 2006, 2009). Pokud jsou již využívány čínské zdroje jako podklad pro teoretickou diskusi, jde nejčastěji o reference na filozofický odkaz předních politických vůdců Číny (například He 2010; Luo – Li 2004: 30–31; Zhou – Lei 2007: 13), přičemž jejich myšlenky nebývají nijak zásadně problematizovány, ale jsou skutečně brány jako filozofická inspirace.

Za velmi častý model suverenity, který studie čínských akademiků analyzují, obhajují či považují za platný z hlediska zachycení podstaty suverenity, lze považovat konzervativní pohled na suverenitu, nastíněný v úvodu článku. Přesné proporční zastoupení tohoto modelu v analyzovaných textech lze určit spíše obtížně, jelikož v řadě textů je pouze naznačen a v jiných se objevuje v částečných variacích či jsou zdůrazněny jen některé z jeho rysů. Přesto lze říci, že konzervativní přístup představuje jednoznačně dominantní pohled na suverenitu v rámci analyzovaných textů. V některých studiích je tento konzervativní pohled propojen s pojetím populární suverenity, podle něž je přes výše uvedené konečným držitelem suverenity lid, což někdy explicitně aktualizuje čínskou socialistickou politickou tradici (Liu 2003). Z hlediska mezinárodního vymezení tohoto modelu je zdůrazňováno pět principů mírového soužití – vzájemný respekt k teritoriální integritě a suverenitě, neagresivita, nezasahování do vnitřních záležitostí, rovnost a výhodná spolupráce a mírové soužití. Tyto principy Čína od padesátých let 20. století pokládá za důležité zásady vlastní zahraniční politiky i mezinárodního řádu (Richardson 2010). Zároveň bývá odkazováno na Chartu OSN a na ty z jejích principů, které jsou *de facto* totožné s principy mírového soužití (Fan 2000: 11–12; Chen 2010; Liu 2003). Celkově lze říci, že tento model, který v odborné produkci dominuje, do značné míry odpovídá oficiálnímu

čínskému diskurzu, který trvá na nedělitelnosti suverenity a jasném rozlišení mezi domácím a mezinárodním.

Specifickým rysem čínské odborné produkce, který se vyskytuje zejména ve vztahu ke zmíněnému konzervativnímu modelu, je proliferace různých adjektiv ve spojení se suverenitou. Čínské texty tak hovoří o bezpečnostní, ekonomické, ale i kulturní, informační, kybernetické či vzdělávací suverenitě (například Hu 2011; Liu 2017; Wang 2008: 9). Jak tvrdí někteří autoři, suverenita v těchto oblastech je důležitá jako klíčový obranný mechanismus proti západní hegemonii (Zang – He 2016: 31). Tento „adjektivní přístup“ tedy poukazuje na suverenitu jako komplexní fenomén, přičemž je zároveň typické, že všechny dané oblasti podřazuje (absolutní, vestfálské) suverenitě čínského státu. Tak může tento „adjektivní přístup“ sloužit i zájmům režimu, jelikož odpovídá snaze Číny jako nedemokratického státu udržovat kontrolu nad různými oblastmi politického prostředí.

Pres dominanci konzervativního pojetí lze však v čínské odborné produkci vysledovat několik alternativních přístupů k suverenitě. Přestože si u nich lze všimnout kreativního posunu v konceptualizaci suverenity a teoretických kroků, které postupují mimo konzervativní model, jsou zároveň patrné určité limity týkající se překonání tohoto modelu. Tyto limity lze je spatřovat především v tom, že autoři se nesnaží konzervativní pojetí otevřeně vyvrátit či problematizovat, a to i když teoretické kroky, které předestírají, teoreticky implikují zpochybnění takového pojetí.

Jedna země, dva systémy: flexibilita suverenity a státní autority

Specifickou konceptualizaci suverenity lze sledovat v textech tematizujících vztahy ČLR k Tchaj-wanu, Hongkongu a Macau.⁷ Jednotlivým prvkem je zde snaha čínské vlády začlenit všechny tři oblasti pod kontrolu ČLR v rámci specifického politického uspořádání, které je označováno jako *jedna země, dva systémy*. Zatímco Hongkong a Macao byly začleněny pod čínskou kontrolu v rámci *jedné země, dvou systémů* v roce 1997, respektive 1999, Tchaj-wanu, který si udržuje faktickou nezávislost na ČLR, čínská vláda nabízí dané schéma jako rámec pro budoucí sjednocení. V rámci tohoto schématu mají daná území (Hongkong, Macao, potenciálně Tchaj-wan) výraznou míru autonomie. Ta je natolik vysoká a specifická, že bývá považována až za anomálii v systému moderních národních států (srovnej Krasner 2001). Tento způsob praktické organizace politických záležitostí vytváří výzvu pro diskurz čínského státu, který tvrdí, že (čínská) suverenita je nedělitelná a nepřenositelná, ale i pro ty západní akademiky, podle kterých je Čína zastáncem konzervativního přístupu k suverenitě.

Čínští autoři se s touto výzvou vyrovnávají různými způsoby, které lze rozlišit na dva základní: popření specifčnosti daného vztahu a jeho další rozvinutí. V rámci prvního způsobu je jednoduše uznána suverenita Číny v rámci vztahu k Tchaj-wanu či Hongkongu, případně je poukázáno na prvek autonomie (zejména ve vztahu k Hongkongu), která se však podle daných autorů nijak nevymyká usazení v klasickém rámci suverénního státu (například Jiang 2007: 110–111; Liu – Zhang 2011: 7–8; Cheng 2000). Druhý způsob je mnohem kreativnější a spočívá v konceptuálním rozlišení suverenity (*zhuquan*) a práva vládnout (*zhiquan*). Na toto rozlišení upozornil již Tok (2013), který jeho přítomnost v akademických textech sledoval přibližně do roku 2010. V této části navazuji na jeho práci a aktualizuji jeho poznatky.

Jak ukazuje Tok (2013: 68–69), s konceptuálním rozlišením mezi suverenitou a právem vládnout poprvé v akademické sféře přicházejí Wang a Wang (1985). Oba autoři navázali přímo na tehdejšího vůdce ČLR Teng Siao-pchinga (Deng Xiaoping),⁸ který toto konceptuální rozlišení a především koncept práva vládnout (*zhiquan*) zaštil a obhajoval v politickém prostředí Číny osmdesátých let 20. století. Jedním ze základních rysů tohoto konceptuálního rozlišení je od samého počátku nepříliš hluboké teoretické rozvinutí. Chybí skutečně podrobné a ucelené rozpracování těchto pojmů, jejich rozdílů i implikací. Přesto články pracující s jejich odlišením přinášejí kreativní element do vymezení suverenity.

U některých autorů (Mao 2015; Zou – Pan 2010) toto rozlišení vede k uznání toho, že v rámci jednoho státu mohou existovat rozdílné soudní systémy, které pracují *de facto* autonomně. Ačkoliv je pro tyto autory soudní moc důležitou stavební součástí svrchovaného státu, jednota suverenity je pro ně přítomností více soudních systémů nedotčena, jelikož toto rozlišení na více soudních systémů vztahují primárně k otázce vládnutí (práva vládnout), nikoliv suverenity. Podobný pohled rozvíjí Wei (2003) v otázce možné existence více legislativních mocí (obdobně též Han 2017: 5–8; Zhou 1990). Další z autorů se pak věnuje tomu, jak může být uvedené rozlišení napojeno na transnacionální právo ve vztazích Číny a Tchaj-wanu, přičemž uvádí, že dané rozlišení může vést až k ustanovení speciální kategorie „kvazihraničního“ práva (Zhang 2007: 30).

Ačkoliv specifické teoretické implikace pro otázku suverenity jsou nejasné či nekonkluzivní, ve zmíněném kontextu vztahů mezi pevninskou Čínou a Tchaj-wanem rozlišení mezi suverenitou a právem vládnout vede k legitimizaci existence odlišné vlády a celého politického systému i doposud vytvořeného administrativního, institucionálního či právního zázemí tchajwanského politického systému, avšak bez narušení představy Číny jako jednotného státu skládajícího se z pevninské Číny i Tchaj-wanu (zejména Mao 2015: 23–26; Zhang 2007: 30–31). Uvedená diskuse tak směřuje ke koncepci, v níž je suverenity do značné míry flexibilní, funkčně dělitelná podle konkrétních oblastí politiky a vládnutí a zároveň teritoriálně relativizovaná a vícevrstevnatá, jelikož určité teritorium může sdílet některé – tedy nikoliv nutně všechny – prvky suverenity s jiným teritoriem. Ačkoliv to takto nebývá v čínských textech artikulováno explicitně, tento pohled nakonec přináší i možnost, že správa různých teritorií a autorita nad nimi se mohou různými způsoby, hypoteticky i vícenásobně, překrývat. Tímto je implikován systém více či méně se překrývajících autorit a také odpovědnost území vůči více vládnoucím centřům. Takový pohled je v malé míře nastíněn i v dalších čínských textech věnujících se suverenitě v jiných kontextech, avšak právě ve vztahu k principu *jedné země, dvou systémů* je tento pohled nejpodrobněji a nejoriginálněji rozpracován.

Napětí mezi suverenitou a lidskými právy

Dominantním vstupním předpokladem, s nímž čínští autoři v souvislosti s lidskými právy a suverenitou ve většině případů pracují, je jejich vzájemný rozpor. Na tento postoj navazuje častý argument, který je prezentován jako platný fakt, že lidská práva jsou západními státy nadřazována suverenitě (například He – Ding 2009: 390; Hu 2005: 93; Li 2010: 7; Xiao 2013: 42–43; Xu 2014: 5). V této souvislosti čínské akademické články obvykle zastávají pozici, že lidská práva v politice západních států jsou konstruktem s mocenskými implikacemi pro mezinárodní uspořádání, které je charakterizováno západní hegemonií. V návaznosti na to pak bývá humanitární intervence, tedy obrana lidských práv mezinárodním společenstvím, velmi často hodnocena jako „*nástroj některých západních zemí pro realizaci jejich zájmů*“ (Tan 2013: 75) a nástroj pro udržování hegemonie Západu (Chen – Yang 2012: 36; Luo – Liu 2006: 20). Řečeno jinými slovy, vztah mezi suverenitou a lidskými právy bývá v čínských odborných textech většinou nahlížen jako naléhavý politický a teoretický problém. Definicí tohoto problému se zmínění čínští autoři přibližují jeho chápání z pohledu konzervativního pojetí suverenity, které je přítomno i na Západě. Podle tohoto pohledu, který výstižně shrnul Reus-Smit (2001: 519), suverenity garantuje a vytváří nejvyšší státní autoritu, která nepodléhá vlivu jiné vnější autority. Naopak lidská práva vytvářejí limity, jak státní autorita může přistupovat k lidem. V rámci tohoto pohledu jsou takto profilovány suverenity (a také opozice vůči humanitární intervenci) a lidská práva (a také podpora pro humanitární intervenci) jako vzájemně se vylučující opozita (Bellamy 2003: 328).⁹

Řešení napětí mezi lidskými právy a suverenitou je v čínských odborných textech většinou nalezeno v poukázání na dialektičnost tohoto vztahu. Dialektika v přístupu daných článků je inspirována myšlením čínských politických vůdců o lidských právech (Luo – Li 2004;

Zhou – Lei 2007) a zároveň marxistickým pohledem na svět (Ceng 2015; Li 2010; Tan 2013; Xiao 2013), který měl od roku 1949 zásadní vliv na formulování pohledu čínského státu na lidská práva, i když dnes již není zdaleka jediným zdrojem státního postoje k dané problematice (Weatherley 2000). Pojetí suverenity a lidských práv jako protikladů je zdůrazněno téměř ve všech článcích, které se věnují těmto dvěma tématům. Společně s tím lze sledovat, že řada článků rozvíjí postoj, který implikuje překonání opozitního vztahu mezi suverenitou a lidskými právy.

Často bývá poukazováno na to, že mezi suverenitou a lidskými právy existuje určité napětí, ale také úzká propojenost. Oba fenomény vyjadřují určitý stupeň vývoje politiky, jsou vzájemně provázány a často se objevuje názor, že rozvoj jednoho podporuje rozvoj druhého (Xu 2014: 6; Ceng 2015: 131; Chen 2007). Někteří autoři (He 2008) v této souvislosti řeší i otázky velkých teorií MV, což je jinak ve sledovaném souboru textů neobvyklé, a popisují dialektický vztah lidských práv a suverenity jako oscilaci mezi realismem a liberalismem (idealismem). Suverenita a realistický státocentrismus se však v tomto pojetí stává prerekvizitou pro existenci lidských práv a možného pokroku ve světové politice (Luo – Li 2004: 31–32). Prakticky je tento pohled zdůvodňován tak, že státy jsou považovány za nejsilnější aktéry v mezinárodní politice, kteří jako jediní – na rozdíl například od mezinárodních organizací – dokážou smysluplně garantovat lidská práva (He – Ding 2009). Mezi hlubší důvody pak může patřit chápání lidských práv jako naplňování potenciálu jedinců. Takový potenciál je však vždy nutně kontextuální a závisí na podmínkách vytvořených v určitém státu (Ceng 2015: 131; Zhang 2006: 59). Tento potenciál je tedy ve světě různě dostupný kvůli nerovnostem v mezinárodním systému. Rozvíjející se a nezápádní státy, tedy i Čína, tak čelí složitějším podmínkám pro zlepšování úrovně lidských práv. Uvedená argumentace akademických textů tedy evidentně podepírá politiku čínského státu jakožto autoritativního politického režimu, jehož klíčovým cílem je vlastní – především ekonomický – rozvoj a posilování postavení v mezinárodním prostředí.

Provázanost lidských práv a suverenity čínské autority obvykle vede ke zdůraznění suverenity jako nutné podmínky pro rozvoj lidských práv (například Ceng 2015: 130; Xu 2014). To bývá poměrně často podpořeno i argumentací, která poukazuje na střet ideálu a praxe, v němž je ideál ve formě univerzální lidské komunity či humanitární intervence neovládané partikulárními zájmy reálně nedosažitelný (He 2008: 20–22; podobně Ceng 2015; Luo – Liu 2006: 22; Zhang 2006: 60). Přesně z tohoto důvodu pak musí být lidská práva podle daných autorů svěřena pod ochranu jednotlivých států. Na tomto místě lze krátce poznamenat, že přenesení hlavní garance a referenční úrovně z mezinárodní na (vnitro)státní úroveň samozřejmě neřeší otázku „čestných“ a „dobře míněných“ úmyslů politických aktérů ani otázku střetu partikulárních zájmů v politickém rozhodování, jak bývá v čínských odborných textech naznačováno. V daném pojetí tak výrazně posiluje prvek státocentrismu. Přesto i ono umožňuje problematizovat konzervativní chápání suverenity a postavení suverénní (státní) autority. Je tomu tak ve dvou směrech, kterými jsou vztah vzájemného utváření mezi suverenitou a lidskými právy a státní odpovědnost za lidská práva.

Zaprvé dialektický pohled nevnaší do vztahu mezi suverenitou a lidskými právy pouze střet obou prvků jako opozit, ale jejich syntézou naznačuje i jejich vzájemnou konstitutivní propojenost a určitou podmíněnost suverenity lidskými právy. Ačkoliv čínští autoři obvykle nevytvářejí silný tlak na dodržování lidskoprávních norem, tematizací této otázky (nikoliv jejím zamítnutím či popřením) přinejmenším nepřímou utvářejí v přemýšlení o suverenitě další referenční bod (jedince a jejich práva) a propojují jej se suverénní autoritou. Z tohoto pohledu pak nelze suverenitu ani lidská práva vnímat jako protiklady, jak narativy spojené s konzervativním modelem často tvrdí (viz výše). Zadruhé, ačkoliv motivací řady čínských autorů je zpochybnit humanitární intervence či obecněji intervenci do domácího prostředí za účelem ochrany lidských práv, jejich postulát o odpovědnosti států za lidská práva (byť třeba podle individuálních možností jednotlivých států) znovu umožňuje zpochybnit státní autoritu či kvalitu její vlády. Je tomu tak na základě prvku

lidských práv, s nímž konzervativní pojetí suverenity nepočítá či ho považuje přinejlepším za druhořadý. Tedy vzájemnou propojeností obou zmíněných prvků lze obhajovat lidská práva jako důležitou kategorii, za níž státní autorita odpovídá (Chen 2007). V podobném smyslu se pak někteří autoři přibližují k pojetí jedinců jako občanů nadaných právy (Wang – Tu 2006; Zhou 2015), což je typičtější spíše pro liberálnědemokratické státy. Tímto, byť spíše nepřímou, čínští autoři denaturalizují nezpochybnitelnost suverénní autority, na níž je postaven konzervativní model. Již tedy neplatí, že suverenity je skutečně absolutní, jak se o ní v souvislosti s konzervativním pojetím někdy mluví. Pokud je konzervativní pojetí suverenity státocentrické, pak rozebíraný dialektický pohled směřuje k státocentrismu podмінěnému.

Koncept intertemporálního mezinárodního práva

Jádem této části je originální, i když nepřilíš často analyzovaný koncept (či doktrína) intertemporálního (mezinárodního) práva, který bývá v čínských textech použit zejména pro určení suverenity především ve vztahu k teritoriálním konfliktům o ostrovy mezi Čínou a sousedními státy (Li – Ma 2013; Liu 2009; Yang 2003). Je nutno upozornit na to, že myšlenka intertemporálního práva není výhradně čínská. Odvíjí se od římského práva a vyskytuje se s určitými obměnami i v právním uvažování a rozhodování i na Západě (Elias 1980). Intertemporální právo hlouběji rozvíjí myšlenky přítomné i v jiných právních doktrínách či argumentech a vybízí k přihlídnutí k dřívějšímu stavu, který platil v době, v níž daná právní otázka vznikla. I na Západě je často uplatňováno při řešení různých sporů včetně těch teritoriálních (Boczek 2005: 227; Elias 1980). Přístup čínských autorů k intertemporálnímu právu má přinejmenším jednu podobnost s výše zmíněným přístupem k suverenitě a lidským právům. Ačkoliv se čínští autoři většinou snaží pomocí daných pohledů obhájit suverenitu čínského režimu a jeho zájmy, dané perspektivy otevírají zároveň i cestu, která konzervativní náhled na suverenitu překračuje.

V čínských textech se jedním z cílů intertemporálního práva na základě umenšení role principu právní retroaktivity stává mediace mezi právními, případně politickými systémy v různých obdobích. Autoři, kteří s tímto konceptem pracují (Liu 2009; Yang 2003), ukazují, že zásadní pro posouzení současné státní suverenity nad určitou oblastí, například Jihočínským mořem, je vyložit daný případ podle principů (mezinárodního) práva, které bylo platné v dřívější době. V jistém smyslu tedy otevírají možnost, že by historické právní principy mohly být aplikovány na současnou situaci. Takový postup samozřejmě vyvolává zásadní otázky. Cílem daných textů je vyřešit problém suverenity ve sporných oblastech, avšak do konce 19. století moderní pojem suverenity v Číně znám nebyl a právní systém se velmi lišil od současného. Právě tím se otevírá prostor pro promyšlení suverenity. Schematicky lze rozlišit dvě možnosti, k nimž může aplikace intertemporálního práva vést a které se ve sledovaných textech mohou do určité míry i prolínat (He 2013). Zaprvé může Číně sloužit k teritoriální expanzi a podmanění území, které určitým způsobem spadalo pod čínskou říši v minulosti, na základě toho, že podřadí dřívější principy či normy pod moderní koncept suverenity a čínskou suverénní autoritu (Li – Ma 2013). Zadruhé umožňuje zvýraznit význam norem, principů či dalších prvků, které se konzervativnímu pojetí suverenity vymykají (He 2013).

I autoři, kteří se jinak zastávají teritoriálních nároků čínského státu, na některých místech uznávají, že dříve neplatil princip teritoriální exkluzivity, což představuje určitou komplikaci pro řešení situace v Jihočínském či Východočínském moři (You – Wang 2017: 85; Yang 2003: 61–62). Obdobně i někteří další připouštějí, že není vždy jednoduché porovnávat dřívější normy, zvyky či principy se současnými kategoriemi včetně suverenity (He 2013). V obecné rovině tedy intertemporální právo umožňuje tematizovat prvky, které se vymykají nejen konzervativnímu pojetí suverenity, ale modernímu pojmu suverenity vůbec. Intertemporální právo tedy nijak přímo nepřeprocovává suverenitu či nezastává ucelenou představu o tom, jak by politická organizace měla vypadat, ale vytváří prostor

pro začlenění jiných principů souběžně s moderní suverenitou. V tomto duchu naznačuje v průběhu svého textu Liu (2009: zejména 92–94) možnost, že pro řešení situace v Jihočínském moři by nemuselo být nutno definitivně rozhodnout o suverenitě nad jednotlivými ostrovy či souostrovími (od čehož se mj. odvíjí i řada dalších klíčových otázek, jako je určení výlučné ekonomické zóny). Mohlo by dojít „pouze“ k uznání čínské kontroly nad danou oblastí na základě historických (kulturních, ekonomických a dalších) vazeb a nároků s možností vytváření společných projektů (zde Liu pravděpodobně myslí například možnost průzkumu či ochrany moře), na nichž by se mohly podílet další státy. Ačkoliv daný autor zastává evidentně pročínskou pozici, svým postojem naznačuje možnost jiného režimu vztahů v Jihočínském moři. V něm sice dominuje Čína, avšak otázky přesné demarkace suverenity a související problémy (především zmíněná otázka výlučných ekonomických zón) jsou odsunuty do pozadí. Vzato do důsledku, takové pojetí nabourává moderní snahu o přesné vymezování hranic a jasné určení teritoriálního dosahu domácí suverénní autority (srovnej Branch 2013).

* * *

V tomto článku jsem se zaměřil na přístupy čínských akademických textů k suverenitě jako na jednu z možných cest, jak blíže pochopit čínský pohled na tuto otázku. Analyzoval jsem, jak čínské odborné texty přistupují k suverenitě a jak ji teoreticky či konceptuálně rozvíjejí. Obecně lze konstatovat, že sledované texty vykazují malou míru konceptualizace a teoretické propracovanosti pojmu suverenity. Suverenita je často brána jako samozřejmý či sebevysvětlující pojem, jehož náplň není nutno podrobněji specifikovat. To je patrně dáno dominancí klasického moderního způsobu přemýšlení o suverenitě a představou, že jde o poměrně zjevný a jasný fenomén, který lze vymezit pomocí několika základních charakteristik. Ačkoliv je mnohdy obtížné definovat západní modernitu a její dosah, v případě čínské akademické produkce o suverenitě existuje jasná vazba k myslitelům, kteří definovali samu (filozofickou) podstatu západní modernity. Čínští akademici při diskusi o suverenitě často čerpají z filozofů jako Bodin, Hobbes či Rousseau a zároveň svým definičním vymezením suverenity evokují klasické práce západních politických věd o suverenitě z období během studené války (například Hinsley), které v zásadě pokračují v modernistické tradici Bodina či Hobbese. Suverenita v čínském akademickém pojetí se tak do značné míry jeví jako pojem totožný s tím, který známe na Západě. Vliv tradiční čínské filozofie na uvažování současných čínských akademiků o suverenitě se projevuje spíše minimálně. Pokud již čínští akademici odkazují na předchozí čínské myslitele, pak jsou to spíše političtí vůdci ČLR, kteří jsou chápáni jako zdroj filozofické inspirace. V textu jsem ukázal, že dominantní model suverenity v odborných textech je prakticky totožný s konzervativním (vestfálským či absolutním) pohledem na suverenitu. Tento model není teoreticky nijak zvlášť inovativní. Naopak je blízký klasickým definicím suverenity v západní literatuře z období studené války (například slavná Hinsleyho definice). Jeho základními definičními charakteristikami jsou území, autorita a obyvatelstvo, přičemž autorita představuje nejvyšší sílu v rámci domácího prostředí, v němž není přítomna žádná vyšší či konkurenční autorita, a zároveň vstupuje do kontaktu s dalšími autoritami v mezinárodním prostředí.

Navzdory dominanci konzervativního přemýšlení o suverenitě odborné texty ve specifických případech vykazují značný stupeň kreativní práce s vestfálským modelem, který nejenže v akademických textech dominuje, ale je i klíčovým prvkem diskurzu čínského státu v jeho zahraniční politice. Z hlediska uspořádání *jedné země, dvou systémů*, které se dotýká vztahu Hongkongu, Macaa a Tchaj-wanu k pevninské Číně, se mimo texty plně zastávající dominantní konzervativní model objevuje i kreativní rozlišení na suverenitu (*zhiquan*) a právo vládnout (*zhiquan*). Jak dokládám výše, takové rozlišení otevírá konceptuální prostor pro pojetí, v němž suverenita může být funkčně dělena či sdílena.

V případě lidských práv činští autoři velmi často zastávají názor, že vztah mezi suverenitou a lidskými právy je dialektický, a tak jde o vzájemně se podporující a konstituující pojmy (přestože pro čínské autory je v posledku většinou nadřazeným pojmem suverenita). Kreativní posuny v pojetí suverenity lze spatřovat i v některých případech, které se týkají témat proměňujících se globálních pravidel politické organizace, globalizace a mezinárodního práva. Čínské uchopení konceptu intertemporálního práva otevírá prostor heterogenitě politických principů, které mohou existovat v závislosti na moderním pojmu suverenity, ale i společně s ním.

Pro čínskou odbornou literaturu je typické, že autoři nezpochybňují suverénní nároky Číny ani konzervativně definovanou suverenitu čínské státnosti. Je pozoruhodné, že to platí i v případech, kdy je suverenita uchopena flexibilněji, což umožňuje přehodnotit některé klíčové dimenze definující suverenitu, jako je například vztah mezi vnitřním a vnějším či postavení domácí vrcholné autority. Dialektika lidských práv ukazuje suverenitu a lidská práva jako vzájemně se formující a podmiňující, což přinejmenším částečně umožňuje překlenout rozdílnost mezi domácím prostředím a autoritou a mezinárodní společností. Rozlišení na suverenitu a právo vládnout v případě *jedné země, dvou systémů* zakládá možnost koexistence několika různých vládnoucích autorit a společně s tím problematizuje rozlišení mezi suverenitou jedné a druhé entity, jelikož suverenita může být funkčně sdílena. Ačkoliv je v případě diskuse o intertemporálním právu typickou snahou čínských autorů podpořit nároky a zájmy čínského státu ve sporných oblastech, jako je Jihočínské či Východočínské moře, některé z argumentů v rámci dané diskuse naznačují takové uspořádání vztahů, v němž má být uznána čínská kontrola a možnost vlády nad spornými oblastmi, ale také se rezignuje na přesné vymezení suverenity, a tedy *de facto* i na jasné vymezení vnitřního prostoru oproti vnějšmu.

Zajímavé je, že divergence od konzervativního modelu se vyskytují v případech, které se dotýkají – z pohledu čínského politického režimu – velmi citlivých otázek a ústředních zájmů. Ve vztahu k lidským právům i konceptuálnímu rozlišení suverenity a práva vládnout v otázkách jedné země do značné míry odborné texty využívají ke svým teoretickým inovacím prostoru, který byl otevřen v rámci čínské politické scény. Jak bylo naznačeno, dialektika lidských práv je klíčovým bodem režimu při přemýšlení o těchto otázkách a právo vládnout politicky zviditelnil Teng Siao-pching. Rozkrývat podrobněji otázku vztahu politického a odborného prostředí přesahuje cíl této práce, avšak zdá se, že odborné texty v některých případech využívají prostor otevřený politickým diskurzem či jednáním k zavádění více či méně odlišných pohledů na suverenitu a do určité míry také k jejímu kreativnímu uchopení. Ukazuje se tak, že (přinejmenším) v odborném diskurzu nelze čínský přístup k suverenitě vystihnout jeho kompletním ztotožněním s vestfálským (absolutním, konzervativním) pojetím suverenity (jak se často tvrdí), ačkoliv takový model převažuje.

¹ Za čínské či domácí autory považuji ty, kteří působí v akademickém, výzkumném či vzdělávacím prostředí v ČLR a publikují v čínských časopisech. Autory, kteří jsou sice etnickými Číňany či přímo mají čínskou národnost, avšak dlouhodobě působí na západních univerzitách či jiných výzkumných institucích a publikují primárně v západních časopisech, považuji za zástupce západní akademické sféry.

² V článku používám mezinárodně běžnou transkripci čínských znaků *pinyin*. Českou transkripci uvádím u několika jmen, která se častěji vykytují v českém tisku či literatuře. I u nich pak doplňuji transkripci *pinyin*.

³ Navíc provést rozlišení časopisů na ryze akademické a ty spadající do širší odborné debaty by v praxi mohlo být v řadě případů obtížné.

⁴ V období od jara 2016 do ledna 2018 šlo takto najít 827 textů, s nimiž jsem základním způsobem pracoval. Je však třeba upozornit na to, že přinejmenším od května 2018 lze v dané databázi na základě stejného způsobu hledání v rámci téhož období (2003–2017) nalézt již více textů. Došlo pravděpodobně k zařazení dalších časopisů do databáze. Ty však nebyly nijak zohledněny.

⁵ Každému z textů, které byly pro sledované období nalezeny, bylo přiděleno pořadové číslo. Následně byl v programu Excel pomocí funkce náhodného výběru čísel (pro určité číselné rozmezí) vybrán požadovaný počet čísel. Prakticky sběr článků i jejich náhodný výběr do vzorku proběhl ve dvou fázích. Nejprve na jaře 2016

pro období 2006–2015, kdy bylo vybráno 100 článků jako součást vzorku, a následně v lednu 2018 pro období 2003–2005 a 2016–2017, kdy bylo vybráno 50 článků jako součást vzorku. Velikost vzorku odpovídá tomu, aby každý rok, který spadá do časového zaměření textu, byl *průměrně* zastoupen 10 články. Jelikož však výběr nebyl strukturován podle jednotlivých let, mohl být v rámci jednoho roku vybrán jiný počet článků průměrný.

⁶ Za upozornění na tento aspekt děkuji jednomu z anonymních recenzentů.

⁷ Macao je však z hlediska zájmu čínských autorů ve sledovaném období poměrně marginálním výzkumným tématem.

⁸ Za zdůraznění tohoto faktu bych chtěl poděkovat jednomu z anonymních recenzentů.

⁹ Bellamy (2003) ukazuje, že toto až téměř zjednodušující pojetí je přítomno i v některých teoretických směrech rozvíjených na Západě. Je tomu tak přesto, že jinak tyto směry mají poměrně sofistikované pojetí suverenity.

Literatura

- Acharya, Amitav – Buzan, Barry (eds., 2010): *Non-Western International Relations Theory: Perspectives on and beyond Asia*. London: Routledge.
- Bellamy, Alex J. (2003): Humanitarian Responsibilities and Interventionist Claims in International Society. *Review of International Studies*, Vol. 29, No. 3, s. 321–340.
- Boczek, Boleslaw A. (2005): *International Law: A Dictionary*. Lanham, Toronto, Oxford: Scarecrow Press.
- Branch, Jordan (2013): *The Cartographic State: Maps, Territory, and the Origins of Sovereignty*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cahnman, Werner (1995): *Weber and Toennies: Comparative Sociology in Historical Perspective*. New Brunswick – London: Transaction Publishers.
- Callahan, William (2004): *Contingent States: Greater China and Transnational Relations*. Minneapolis – London: University of Minnesota Press.
- Callahan, William (2013): *China Dreams: 20 Visions of the Future*. Oxford: Oxford University Press.
- Carlson, Allen (2005): *Unifying China, Integrating with the World*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Cohen, Jerome Alan (1973): *China and Intervention: Theory and Practice*. Cambridge, MA: Harvard University.
- Davies, Gloria (2007): *Worrying about China: The Language of Chinese Critical Inquiry*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Dreyer, June Teufel (2008): China's Views of Sovereignty and Methods of Access Control Testimony before the U.S.-China Economic and Security Review Commission. *Strategy Center*, 27. 2. 2008, <http://www.strategycenter.net/research/pubID.183/pub_detail.asp>.
- Elias, T. O. (1980): The Doctrine of Intertemporal Law. *The American Journal of International Law*, Vol. 74, No. 2, s. 285–307.
- Gaus, Gerald (2000): *Political Concepts and Political Theories*. Boulder: Westview Press.
- Gill, Bates – Reilly, James (2000): Sovereignty, Intervention and Peacekeeping: The View from Beijing. *Survival*, Vol. 42, No. 3, s. 41–59.
- Goldman, Merle – Gu, Edward (eds., 2004): *Chinese Intellectuals between State and Market*. London – New York: Routledge.
- Guang, Lei (2005): Realpolitik Nationalism: International Sources of Chinese Nationalism. *Modern China*, Vol. 31, No. 4, s. 487–514.
- Hinsley, Francis Harry (1986): *Sovereignty*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chen, Jing (2009): Explaining the Change in China's Attitude toward UN Peacekeeping. *Journal of Contemporary China*, Vol. 18, No. 58, s. 157–173.
- Chen, Yudan (2015): Chinese Notions of Sovereignty: A Historical Perspective. In: Gaskarth, Jamie (ed.): *China, India and the Future of International Society*. London, New York: Rowman Littlefield.
- James, Alan (1986): *Sovereign Statehood: The Basis of International Society*. London: Allen & Unwin.
- Jackson, Robert (2000): *The Global Covenant: Human Conduct in a World of States*. Oxford: Oxford University Press.
- Keene, Edward (2002): *Beyond the Anarchical Society: Grotius, Colonialism and Order in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kim, Samuel S. (1998): Chinese Foreign Policy in Theory and Practice. In: Kim, Samuel S. (ed.): *China and the World: The Chinese Foreign Policy Faces the New Millennium*. Boulder: Westview.
- Krasner, Stephen (1999): *Sovereignty: Organized Hypocrisy*. Princeton: Princeton University Press.
- Krasner, Stephen (ed., 2001): *Problematic Sovereignty: Contested Rules and Political Possibilities*. New York: Columbia University Press.
- Nielsen, Ras Tin – Kristensen, Peter Marcus (2014): “You Need to Do Something that the Westerners Cannot Understand”: The innovation of a Chinese school of IR. In: Horsburgh, Nicola – Nordin, Astrid – Breslin, Shaun (eds.) *Chinese Politics and International Relations: Innovation and Invention*. London: Routledge, s. 97–118.
- Ogden, Suzanne (1974): Sovereignty and International Law: The Perspective of the People's Republic of China. *New York University Journal of International Law and Politics*, Vol. 7, No. 1), s. 1–33.

- Ogden, Suzanne (1977): The Approach of the Chinese Communists to the Study of International Law, State Sovereignty and the International System. *The China Quarterly*, Vol. 70, s. 315–337.
- Oslander, Andreas (2001): Sovereignty, International Relations, and the Westphalian Myth. *International Organization*, Vol. 55, No. 2, s. 251–287.
- Qin, Yaqing (2018): *A Relational Theory of World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Reus-Smit, Christian (1999): *The Moral Purpose of State. Culture, Social Identity, and Institutional Rationality in International Relations*. Princeton: Princeton University Press.
- Reus-Smit, Christian (2001): Human Rights and the Social Construction of Sovereignty. *Review of International Studies*, Vol. 27, No. 4, s. 519–538.
- Richardson, Sophie (2010): *China, Cambodia, and the Five Principles of Peaceful Coexistence*. New York: Columbia University Press.
- Shan, Wenhua (2008): Redefining the Chinese Concept of Sovereignty. In: Wang Gungwu – Zheng Yongnian (eds.): *China and the New International Order*. London – New York: Routledge.
- Smith, Esmond (1994): China's Aspiration in the Spratly Islands. *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 16, No. 3, s. 274–294.
- Teschke, Benno (2003): *The Myth of 1648: Class, Geopolitics, and the Making of Modern International Relations*. London: Verso.
- Tok, Sow Keat (2013): *Managing China's Sovereignty in Taiwan and Hong Kong*. Basingstoke – New York: Palgrave Macmillan.
- Walker, R. B. J. (1993): *Inside/Outside: International Relations as Political Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Walker, R. B. J. (2010): *After the Globe, Before the World*. London – New York: Routledge.
- Weatherley, Robert (2000): Human rights in China: Between Marx and Confucius. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, Vol. 3, No. 4, s. 101–125.
- Weatherley, Robert (2014): *Making China Strong: The Role of Nationalism in Chinese Thinking on Democracy and Human Rights*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Weber, Cynthia (1995): *Simulating Sovereignty: Intervention, the State, and Symbolic Exchange*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yan, Xuetong – Bell, Daniel A. – Sun, Zhe (eds., 2011): *Ancient Chinese Thought, Modern Chinese Power*. Princeton: Princeton University Press.
- Zhao, Suisheng (1997): Chinese Intellectuals' Quest for National Greatness and Nationalistic Writing in the 1990s. *The China Quarterly*, Vol. 152, s. 725–745.
- Zhao, Tingyang (2006): Rethinking Empire from a Chinese Concept „All-under-Heaven“ (Tian-xia). *Social Identities*, Vol. 12, No. 1, s. 29–41.
- Zhao, Tingyang (2009): A Political World Philosophy in terms of All-under-heaven (Tian-xia). *Diogenes*, Vol. 56, No. 1, s. 5–18.

Dokumenty

- Ceng, Huan (2015): Shi lun renquan yu guojia zhuquan de bianzheng tongyi guanxi [K dialektické jednotě lidských práv a státní suverenity]. *Fazhi yu shehui* [Právní systém a společnost], No. 5, s. 130–131.
- Fan, Guoxing (2000): Renquan, zhuquan, baquan [Lidská práva, suverenita, hegemonie]. *Guoji wenti yanjiu* [Mezinárodní studia], No. 2, s. 9–14.
- Han, Dayuan (2017): Lun xianfa zai Xianggang tiebie xingzhengqu jibenfa zhi ding guocheng zhong de zuoyong [Role ústavy v přípravě Základního práva Hongkongu]. *Xiandai faxue* [Moderní právní věda], Vol. 39, No. 5, s. 3–10.
- He, Lansheng (2010): Deng Xiaoping waijiao zhanlue zhong weihu guojia liyi de sixiang lun xi [Analýza myšlení Teng Siao-pchinga o diplomaticko-strategické ochraně národních zájmů]. *Sixiang lilun jiaoyu dao kan* [Časopis ideologického a teoretického vzdělávání], No. 3, s. 15–20.
- He, Mu (2013): Guoji shijian zhong de shi ji fa wenti [Otázka intertemporálního práva v mezinárodní praxi]. *Xinjiang shehui kexue* [Sociální vědy v Sin-t'iang], No. 6, s. 98–104.
- He, Yangyang – Ding, Rui (2009): Qian xi renquan yu zhuquan zhi guanxi [Vztah mezi lidskými právy a suverenitou]. *Fazhi yu shehui* [Právní systém a společnost], No. 9, s. 390.
- He, Zhipeng (2008): Chaoyue guojia jian zhengzhi [Překonávání státní politiky]. *Falu kexue (Xibei zhengfa daxue xuebao)* [Časopis pro právní vědu (Časopis Severozápadní univerzity politikologie a práva)], No. 6, s. 17–24.
- Hu, Rukui (2005): Cong guojifa kan „rendao zhuyi ganyu“ [Pohled mezinárodního práva na humanitární intervenci]. *Xinan shifan daxue xuebao: Renwen shehui kexue ban* [Časopis Jihozápadní čínské univerzity: Edice humanitních a sociálních věd], Vol. 31, No. 5, s. 92–95.
- Hu, Shaoming (2011): Jiaoyu zhuquan yanjiu de ruogan wenti [Otázky ve studiu vzdělávací suverenity]. *Jiaoyu pinglun* [Vzdělávací revue], No. 1, s. 3–6.
- Chen, Suo (2010): Guanyu guojia chengren lilun de renshi [Teorie národního uznání]. *Jishu yu shichang* [Technologie a trh], Vol. 17, No. 12, s. 77.
- Chen, Yue – Yang, Yang (2012): Lun rendao zhuyi ganyu de shizhi yu tezheng [Podstata a charakteristiky humanitární intervence]. *Xina daxue xuebao (shehui kexue ban)* [Časopis Jihozápadní univerzity (sociálněvědní edice)], Vol. 38, No. 5, s. 35–40.

- Chen, Zhiyong (2007): Zhuquan yuanze yu renquan yuanze [Princip suverenity a princip lidských práv]. *Shehui kexuejia* [Sociální vědec], No. 5, s. 97–99.
- Cheng, Linsheng (2000): Cong zhengzhi xue jiaodu tan „yige zhongguo yuanze“ [„Princip jedné Číny“ z politické perspektivy]. *Taiwan yanjiu* [Tchajwanská studia], No. 5, s. 56–59.
- Jiang, Mingan (2007): „Fan fenlie guojia fa“ de zhengdang xing yu he xian xing [Legitimita a ústavnost protisecesionistického zákona]. *Beijing daxue xuebao (zhexue shehui kexue ban)* [Časopis Pekingské univerzity (Filozofie a sociální vědy)], Vol. 44, No. 3, s. 110–119.
- Li, Jinjin (2010): Qian tan zhuquan yu renquan de guanxi [Vztah mezi suverenitou a lidskými právy]. *Gaige yu kaifang* [Reformy a otevírání se], No. 14, s. 7–8.
- Li, Zhiwen – Ma, Jinxing (2013): Cong shi ji fa yuanze jixi xianzhan qude daoying xingwei de xiaoli [Studie vlivu kontroly ostrovů z perspektivy intertemporálního práva]. *Faxue zazhi* [Časopis pro právní vědy], No. 12, s. 24–31.
- Liu, Dan (2009): Shiji guojifa yu woguo haiyang lingtu zhengduan zhi kaoliang [Intertemporální právo a námořní teritoriální spory Číny]. *Jinling falu pinglun* [Jinlinská právní revue], No. 2, s. 89–96.
- Liu, Danchen (2016): Zhongguo de „tianxia guan“ yu xifang de shijie zhixu guan [Pohled na svět ve staré Číně a pohled na svět na Západě]. *Wuhan daxue xuebao (renwen kexue ban)* [Časopis Wuhanské univerzity (Humanitní vědy)], Vol. 69, No. 5, s. 78–85.
- Liu, Dexi (2003): Zhongguo gongchandang de guojia zhuquan lilun ji qi shijian [Teorie a praxe státní suverenity Komunistické strany Číny]. *Zhonggong zhongyang dangxiao xuebao* [Časopis Stranické školy ústřední komise], Vol. 7, No. 3, s. 89–93.
- Liu, Jinfang (2017): Weihu wangluo kongjian zhuquan [Udržování kybernetické suverenity]. *Wangluo kongjian anquan* [Kybernetická bezpečnost], Vol. 2, No. 3, s. 7–10.
- Liu, Jianfeng – Zhang, Huai (2011): Zhuquan yu renquan guanxi de renshi wuqi ji lifa hengping: Dui Xianggang jibenfa di 23 tiao lifa kunjing de sikao [Kognitivní neporozumění vztahu mezi suverenitou, lidskými právy a legislativní rovností: Reflexe legislativního dilematu v souvislosti s článkem 23 Základního práva Hongkongu]. *Heilongjiang sheng zhengfa guanli ganbu xueyuan xuebao* [Časopis Heilongjiangské školy politiky a práva], No. 3, s. 5–8.
- Liu, Yangjie (2006): Nanhai zhuquan diyuan zhengzhi jingji touxi [Geopoliticko-ekonomická perspektiva k suverenitě v Jihočínském moři]. *Renwen dili* [Sociální geografie], No. 4, s. 123–126.
- Luo, Guan – Liu, Bo (2006): Shi xi rendao zhuyi ganshe de liangnan kunjing [Dilemata humanitární intervence]. *Guoji guanxi xueyuan xuebao* [Časopis Fakulty mezinárodních vztahů], No. 6, s. 19–22.
- Luo, Jun – Li, Youmin (2004): Jiang Zemin renquan yu zhuquan bianzheng guan jixi [Analýza dialektického pohledu Jiang Zemina na lidská práva a suverenitu]. *Sichuan xingzheng xueyuan xuebao* [Časopis Sečuánské administrativní vysoké školy], No. 4, s. 30–32.
- Mao, Qimeng (2015): Liang'an guanxi yanjiu yu jing zhong de „zhiquan“ shiyi [Interpretace „práva vládnout“ v kontextu vztahů napříč Tchajwanským průlivem]. *Taiwan yanjiu jikan* [Časopis tchajwanských studií], No. 3, s. 22–30.
- State Council of PRC (2011): China's Peaceful Development. State Council Information Office, The People's Republic of China, <http://english.gov.cn/archive/white_paper/2014/09/09/content_281474986284646.htm>.
- State Council of PRC (2012): Diaoyu Dao, an Inherent Territory of China. State Council Information Office, The People's Republic of China, <http://english.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474983043212.htm>.
- State Council of PRC (2014): The Practice of the „One Country, Two Systems“ Policy in the Hong Kong Special Administrative Region. State Council Information Office, The People's Republic of China, <http://english.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986578.htm>.
- Tan, Jihua (2013): Lunli shijiao xia de guoji rendao zhuyi ganshe chutan [Mezinárodní humanitární intervence etickou perspektivou]. *Lunli xue yanjiu* [Studie z etiky], No. 6, s. 74–78.
- Wang, Bangzuo – Wang, Huning (1985): Ceng „yiguoliangzhi“ kan zhuquan yu zhiquan de guanxi [Vztah mezi suverenitou a vládnutím z perspektivy „jedné země, dvou systémů“]. *Zhengzhi xue yanjiu* [Politický výzkum], No. 2, s. 12–15.
- Wang, Fuxiao (2008): Luoshi he wanshan woguo xin anquan guan de duice fenxi [Analýza opatření pro přijímání a zdokonalení nového bezpečnostního konceptu v Číně]. *Xinjiang zhiye daxue xuebao* [Časopis Sinťangské profesní univerzity], Vol. 16, No. 5, s. 8–10.
- Wang, Xigen – Tu, Shaobin (2006): Renquan fazhi quanqiu hua fali fenxi [Právní analýza globalizace lidských práv a vlády práva]. *Falu kexue (xibeizhengfa daxue xuebao)* [Časopis právní vědy (Časopis Severozápadní univerzity politických věd a práva)], No. 3, s. 13–21.
- Wei, Hong (2003): Jian lun lifa quan yu zhuquan he zhiquan de guanxi [Ke vztahu mezi legislativní mocí, suverenitou a právem k vládnutí]. *Zhangbai xuekan* [Časopis Zhangbaiské univerzity], No. 2, s. 26–32.
- Xiao, Xinfu (2013): Lun dangdai zhongguo makesi zhuyi renquan guan [Současný čínský marxistický pohled na lidská práva]. *Hubei di er shufan xueyuan xuebao* [Časopis Vysoké pedagogické školy v Hubei], Vol. 30, No. 1, s. 42–45.
- Xu, Yuhua (2014): Lun zhuquan de zuixin fazhan ji qi yu renquan de guanxi [O nejnovejším vývoji vztahu suverenity a lidských práv]. *Fazhi yu shehui* [Právní systém a společnost], No. 1, s. 5–6.

- Yang, Cuibai (2003): Shiji guojifa yu zhongguo dui nansha qundao xiangyou wu ke zhengbian de zhuquan [Intertemporální právo a neoddiskutovatelná suverenita Číny nad Spratlyovými ostrovy]. *Zhongguo bianjiang shi di yanjiu* [China's Borderland History and Geography Studies], Vol. 13, No. 1, s. 59–64.
- Yang, Fan (2015): Lun Jiekexun de dangdai zhuquan guan [O Jacksonově pohledu na současnou suverenitu]. *Falu kexue (xibei zhengfa daxue xuebao)* [Časopis právní vědy (Časopis Severozápadní univerzity politických věd a práva)], No. 2, s. 30–43.
- You, Zaoqun – Wang, Jianting (2017): Cong shi ji fa de jiaodu kan nanhai zhongcai an [Posouzení arbitráže o Jihočínském moři z pohledu intertemporálního práva]. *Yatai anquan yu haiyang yanjiu* [Bezpečnost Asie-Pacifiku a námořní studia], No. 6, s. 82–90.
- Zang, Guoqing – He, Yi (2016): Minzu guojia de guannian [Koncepce národního státu v Číně]. *Zhejiang shehui kexue* [Zhejiangské sociální vědy], No. 7, s. 22–35.
- Zhang, Li (2006): Tan guojia zhuquan yu guoji renquan baohu [Diskuse o státní suverenitě a mezinárodní ochraně lidských práv]. *Shanxi jingji guanli ganbu xueyuan xuebao* [Časopis Institutu pro ekonomiku a management Univerzity v Šan-si], Vol. 14, No. 1, s. 58–61.
- Zhang, Min (2007): Taiwan diqu de chao guojie falu xueshuo guankui [Doktrína transstátního práva na Tchaj-wanu]. *Henan guangbo dianshi daxue xuebao* [Časopis Henanské televizní a rozhlasové univerzity], Vol. 20, No. 4, s. 29–31.
- Zhou, Junhu – Lei, Yang (2007): Jiang Zemin shengcun quan sixiang chutan [Ťiang Ce-minovy myšlenky o právu na život]. *Jingji yu shehui fazhan* [Ekonomický a sociální rozvoj], Vol. 5, No. 2, s. 13–15.
- Zhou, Zhijie (2015): Renquan, zhuquan yu heping quan de pingheng yu mohe [Lidská práva, suverenita a právo na mír a jejich rovnováha a fungování]. *Renquan* [Lidská práva], No. 5, s. 75–83.
- Zhou, Zhonghai (1990): Lun lingtu zhuquan wenti shang „xingzheng guanxia“ de yiyi [K významu „administrativní jurisdikce“ v teritoriální suverenitě]. *Zhengfa luntan* [Fórum politologie a práva], No. 1, s. 50–55.
- Zou, Pingxue – Pan, Yapeng (2010): Gangao tequ zhongshen quan de xianfa xue sikao [Ústavní reflexe moci speciální administrativních celků Hongkongu a Macaa k finální adjudikaci]. *Jiangsu xingzheng xueyuan xuebao* [Časopis Správní fakulty v Jiangu], No. 1, s. 119–125.

Poznámka

Rád bych poděkoval anonymním recenzentům a rovněž dr. Vítu Benešovi a dr. Tomáši Dopitovi za řadu připomínek a komentářů, které vedly ke zkvalitnění a lepšímu zacílení tohoto textu.

Tato studie je výstupem z grantu GAUK č. 344215, který je financován Grantovou agenturou Univerzity Karlovy.